

ПЕТКО ТОДОРОВ
ЕДНА ПЕСЕН

chitanka.info

Усилената полска работа в края на май още не е започнала. Косачите още не са нагазили ливадите, тук-таме между полюшваните от вятъра класове изнича с големите си черни очи макът; и щъркелът, изправен на някой синор, чопли с крак червената си клювка и дремливо оглежда нивята, що се наливат и зреят в тишината. Селяните, турци и българи, са залисани сега из къщи. Българинът, докато е овреме, припира да накастри лист, да смогне да изгради слетели плетища. А турчинът — той е с по-широко сърце. Сутрин ще си очеше хубаво биволите, ще ги нахрани, после цял ден обикаля из градината нагоре по тепето. Ако някъде очисти глъхнала в трънак слива или се спре, извади калем да ашладиса овошка — повече няма за какво да се хване. И едва полъхне вечерникът от полето, слънцето още не се е вдигнало от крайните покриви нагоре, той вече се навечерял, наметнал аба, ще излязва. Като същински сайбии, всички мюсюлмани притварят пътни врата, заключат жена и деца вътре и с бавни стъпки тръгнат надолу към реката. Пред старата схлупена одая кафеджията е постлал рогозките, там край върбалака — да се разположат всички и да пият кафе. В това време отсам-оттатък през комшулуците се разцъкват пък ханъмите, сбират се и те из дворищата на приказка.

Най-широки двори сред цялата турска махала се ширят пред Рахманбеговите чардаци. Отколя по тях се не чува веселба; с времето и годините берекетя е отминал; но сред съсипните навред още живеят спомените за честта и богатството на стопанина. Отстрана на къщата, обърнати на хамбар, стоят одаите, готов някога конак за всеки странник; пред одаите — мраморния хауз, над който пращеше в небеса шадраван, и овошките край плета около целия двор, и сега пак счекнати от плод, да бере от тях мало и голямо наоколо и да поменуват. — По байрам или знатен гост когато гощаваше Рахманбег, гръмваха тука тъпани, подемаха се песни, синовете му ще се изправят горе от чардака с пищови и до реката надолу и отвъд по българската махала се разнасяше веселбата им. Светът е колело — клюмна Рахманбег, за да се вдигнат отвъд внуците на бащините му аргати. Още приживе да се затворят вратите му, честта му да се забрави, дори синовете му да го оставят. И двамата не рачиха да превият шия под людски закон: кой знай, немили-недраги сега къде по Анадола си дири всеки късметя! Аллах е милостив, той за всички се грижи и каквито изпитни на мюсюлманите да е проводил, от Рахманбеговото огнище не се е

възроптало против всевишната му воля. С едничка дъщеря останали на старини, той и жена му търпеливо прекарват дните си, а край тях, като ги гледат, утешава се всяка къща из махалата.

Ката вечер пред разбития мраморен хауз на шадравана, под счеснатите хрусталаци на прасковите, облични съседки се сбират при старата Рахманбеговица. У тях всяка е като у дома си: — прекарала и видяла толкова в своя живот, тя е сега майка на всички: и в радост, и в неволя има топла приказка да им каже.

Още не е разтребила дъщеря й саханите от вечеря, още мете из къщи — и от комшулука горе се показва стройният стан на Алтън Дойна: смъкнала яшмак, отпуснала ръце над фереджа, но и досега не й навели чело ни укори от всяка страна, ни майчини клетви, редени някога през кървави сълзи. Бялото й лице свети отдалеч; пред нищо не би трепнало пак нейното око. С мерни, твърди стъпки пристъпва по тревата към хауза тя — тъй може да е пристъпвала някога и бащин праг, сама на друговец да пристане. За нея две вери на крак бяха станали; сам Войвода отвъд клетва беше дал, жива в турски ръце да я не остави. И караули цял месец денем и нощем сновяха по брега да вардят. Тогава мюсюлмани се надпреваряха кой с какъв по-скъп дар да я дари; мъж й я гледаше като свое безценно злато и не смееше от нея наникъде да отстъпи. Години минаха, замири се отсам-оттатък реката пак, забравиха я турци и българи. Сега с мъжа си по цял ден се гледат и не намярват дума да си рекат, а вечер — щом се наяде той, бърза още преди муезининът да се изстъпи отсреща на минарето, да слезе на одаята. Остава тя сама в къщи. — Майчина клетва ли я застигна — тя и рожба не доби, та няма що да я залъже у тях; става и отива у Рахманбегови.

Като по сговор с нея — навела плахо очи, забулила лице, Зюйле ханъм се показва пък насреща й отдолу, през двора на Карамехмедови, и бързо завива към комшулука.

— Зюйле, ти ли си, синко? — посреща ги и двете от чардака Рахманбеговица. — Дойна пак по-напред сколасала от нас.

Па спусне се и стопанката на двора и ги закани.

— Дръпнете дюшека, ай тука до шадравана да седнем. Я каква топла вечер полъхва от тепето...

— Мене и денем не ме побира твърде в къщи, ама пък през тези вечери съвсем ми се запушва душата и ми става тясно... — присяда до

Рахманбеговица Алтън Дойна, извие нагоре очи и умът ѝ кой знае накъде се отплесва.

А Зюйле ханъм въздъхна само мълком, отпусна се на скъсания дюшек, подигна жадени мишци и под разгърнатата мигом фереджа се обнажиха високите ѝ гърди... Напразно... Няма тя кого да прегърне, кому да отдаде хубост и млада сила в таквази една вечер! Зли хора с клевети изскубнаха мъжа ѝ от ръце, не беше му се още нагледала и намилувала, хвърлиха го някъде в тъмни зандани и от есенес сама крее и вехне тя като цвете в засуха...

— Какво въздъхна, Зюйле ханъм, пак? Недей да черниш сама живота и младостта си, дъще! — майчински я погали по чело Рахманбеговица. Но тя още повече събра тънки вежди и мъчително протрепера цялата ѝ снага.

От къщи излезе Айше, щерката на Рахманбега, завила с тънък яшмак лице, сякаш и от съседки се крие; а след малко се примъкна като сянка при тях Карамехмедица и се изправи мълчаливо до шадравана.

— Недей стоя... Защо не седнеш, Карамехмедице! Ние не те видяхме, кога дойде... — закани и нея гостолюбивата стопанка.

— Ще седна... дойдох при вас за малко.

— Ти пак цял ден си се убъхтала покрай Кара Мехмеда.

— Цял ден... — превива се на една край до самия хауз тя. — Оставих го сега малко и съм нащрек. Ще стане пак, ще викне. — Вие какво правите?

— Събрахме се пак да се окаем една на друга — додаде Алтън Дойна, все още загледана към потъмнелия връх на тепето, зад който гаснее вечерната зара.

— Вие като се окайвате, аз какво да кажа... — Наведе очи и закърши костеливи пръсти Карамехмедица. — Две години стана: Мехмед ден ако се вдигне, два дни ще лежи и...

— Вие всички само да се окайвате се сбирате! — пресече я галената Айше и сбра колене — сякаш сега ще пръпне от тях като птичка.

— Другото всичко е вятър! — бавно пови глава Алтън Дойна и над очите ѝ се спуснаха дългите ѝ ресници. — Чест, имане или туй, за което млади сън ги не хваща и света наопаки обръщат — вятър е всичко! Едно теглило държи човека от край до край.

— Тогава защо ми е този живот? — простена Зюйле ханъм.

— Аз виждах сама, хем хубаво виждах: с очите в огъня отивах, ама... — въздъхна замислена Карамехмедица. — Цяло лято и цяла есен като викнеше той горе на тепето да пее, не у тях, — подире му на другия край на света отивах... — подхвана, сякаш да им пресече приказките, Карамехмедица. Наведе всяка глава. Само Айше извърна поглед и ги загледа мълчаливо.

Вечерната зара изгасна зад тепето; кротко прасковните вейки се загалиха една друга; оттатък на покрива, току-що се върнал от полето щъркел, обикаля гняздото си и вече се кани да се настани в него. През овошките високо над минарето се показва вечерницата. Засноваха прилепи около джамията и над дворища; и издалеч от българската махала се вдигна глъчката на селяните и тропота на стадата.

Като по уречен знак горе над тепето се изстъпи Ашикът и протегна глас. Щом го зачу, трепна изведнъж Айше, връцна се; но опомни се пак мигом, наведе очи и с къносаните си тънки пръсти хвана да поправя фереджетото си.

Заслушани в песента, майка ѝ и другите сториха се, че я не виждат. Алтън Дойна само я смери с поглед и тънка присмивка изкриви сочните ѝ червени устни. Но и тя не посмеи с дума да пресече песента на певица, която се подемаше горе от тепето и сякаш с мекия вечерен сумрак се разстилаше над градините и дворищата надолу.

И дълго още тъй с наведени глави ханъмите слушаха песента, докато с бавни стъпки Ашикът потегли надолу по тепето и гласът му се отекна между крайните дувари и плетища. Тогава, като че прокудена от някой сладък сън, Рахманбеговица оправи отсам-оттатък поседели коси и се извърна към другите:

— Всичко, всичко ще се нареди в този свят. Хекими ще намерят ляк за всяка болка и мъдри хора ще сдобрят всички вери... Както птичката не е умряла от глад, тъй и човекът без парче хляб няма да остане, ако ще би сламка от имота му и от богатството му да се не види. А правия и вдън-земя да го скрият душмани, от окото на аллаха пак не могат го затули. Над едно само човек няма да смогне и няма да нареди — над сърцето, когато пламне от севда... кой каквото ще да казва, от никого приказка няма да вземе то и думата му само в песен ще се пее по земята...

Речта ѝ, блага и кротка, сякаш погала сърцето на всяка. Спогледват се мълчаливо една друга ханъмите и тиха усмивка разведря угрижените им лица.

Нощта прибули дворища и дървеса, през разбитата цев на шадравана едва-едва прилива водата в хауза, а песента на Ашика се приближава по пътя откъм Алтън Дойнини. — Тъй се е умирало, тъй е стихнало на всяка в душата — не им се става ни на една да си тръгне...

Но татък зад плета из дрезгавината някой се закашля. Ханъмите, стреснати, се извърнаха към долния комшулук.

— Пак ли по махалата си отишла! — се провикна със сипкав глас Кара Мехмед. Кашлицата го задави, той протегна костелива ръка, хвана се за един кол на плета и цял се затърси още по-силно.

По-скоро всички загърнаха фереджи и скочиха. Карамехмедица бързо-бързо се запъти към мъжа си; подир нея, пак с наведена глава, тръгна Зюйле ханъм; Дойна възви сама нагоре; а стопанката се завъртя насам-нататък, изпрати гостите и бавно зацапа по високите стълби към чардака.

Айше издебна тъкмо насгода време, дръпна се до плета и с притаен дъх заизнича из една малка дупка Ашика, който едва пристъпваше по пътя, унесен в песента си. —

*Слънцето гаснее, веч изгасна
и хладна нощ припадна —
не ще ли, мое слънце, да изгрееш?*

— редеше той и на всяка стъпка се спираше и извъръщаше жаден поглед към Рахманбегови.

Нататък измежду покривите стърчеше самотно минарето; — надолу по българската махала стихнаха глъчките и тропотът на стадата; сегиз-тогиз се откъсне издалеч звън от хлопатар; а през разбитата цев на шадравана едва се чува как водата прилива в хауза...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.